

حرفه آموزی و دانش آموزان چند معلولیتی

ترجمه و تألیف: مریم با شعور لشکری / کارشناس ارشد کودکان استثنایی

مقدمه

در کشور ما نیز از مدت‌ها پیش با راه اندازی کارگاه‌های حمایتی و تصویب تعداد انگشت شماری از قوانین سعی شده است اشتغال افراد با نیازهای ویژه تسهیل شود. پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که کارگاه‌های حمایتی شده تأثیر اندکی بر اشتغال و استقلال افراد با ناتوانی‌های ویژه داشته و بهترین شکل انجام این کار، اشتغال در فعالیت‌های رقابتی و آموزش مهارت‌های پیش نیاز در سطح مدرسه است. چرا که این کار می‌تواند انتقال از مدرسه به اجتماع را تسهیل کند (ومان به نقل از باعزت).

به علاوه ناآگاهی افراد با نیازهای ویژه والدین آنها از منابع و مراکز حمایتی موجب احساس اضطراب و تشویش شده و کیفیت زندگی افراد ناتوان را پایین می‌آورد.

باوجود تدابیر اتخاذ شده، پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ۷۵-۵۰ درصد از افراد معلول بیکار هستند و هزاران نفر از آنان بدون داشتن هیچ شغلی مدرسه را ترک می‌کنند (کمیسون حقوق بشر آمریکا، ومان به نقل از باعزت).

یکی از مهم‌ترین نقاط عطف در زندگی هر جوان انتقال از اجتماع کوچک مدرسه به دنیای پس از آموزش مدرسه به عنوان بزرگسال است. رشد استقلال فردی فقط بخشی از چالش‌هایی است که جوانان در دوران انتقال با آن رو به رو هستند. برای جوانان با نیازهای ویژه چالش‌ها و پرسش‌های بسیاری وجود دارد. وقتی افراد جوان دارای ناتوانی، اجتماع مدرسه را ترک می‌کنند به دلیل کمبود سامانه‌های تأمین کننده‌ی خدمات مورد نیاز با خلاء وجود آموزش‌های خاص ضروری مرتبط رو به رو می‌شوند. به علاوه ناآگاهی افراد با نیازهای ویژه و والدین آنها از منابع و مراکز حمایتی موجب احساس اضطراب و تشویش شده و کیفیت زندگی افراد ناتوان را پایین می‌آورد.

هرچند هدف آموزش و پرورش ارتقای سطح کیفی زندگی فردی و اجتماعی است و تربیت و تأمین نیروی انسانی برای انجام کارهای تخصصی و نیمه تخصصی، هدف اصلی آن را تشکیل نمی‌دهد، می‌توان با اتخاذ تدابیر لازم، انتقال از مدرسه به جامعه را تسهیل کرد. در بسیاری از کشورها، قوانین و برنامه‌های خاص برای تسهیل اشتغال و شرکت افراد با نیازهای ویژه در فعالیت‌های مختلف اجتماعی وجود دارد.

مهارت حرفه‌ای منجر شده و الگوهای ارتباطی مناسب با نیاز آنها را فراهم آورد. این مهارت‌ها می‌تواند شامل مهارت‌های عملی زندگی روزانه، تحریک حسی، خودکفایی، مهارت‌های پیش حرفه‌ای و حرفه‌ای (آموزش شغلی) فعالیت‌های اوقات فراغت، مهارت‌های مربوط به خانه‌داری (نظیر آشپزی و لباسشویی) رفتار انطباقی و مهارت‌های ارتباطی شود (ورزل، ۲۰۰۳).

برنامه‌های زیادی برای آموزش دانش‌آموزان با ناتوانی‌های چندگانه وجود دارد. این برنامه‌ها برای آموزش متناسب با سن طراحی می‌شود و به صورت مناسب با توانایی‌های هوشی، جسمی و اجتماعی و علایق کودک به صورت انفرادی شکل می‌گیرد.

در طی سال‌های ابتدایی تمرکز این برنامه روی رشد مهارت‌های تحصیلی و رشد ارتباط عملی است؛ به علاوه به برنامه مهارت‌های زندگی روزمره که برای کمک به مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های اجتماعی و اوقات فراغت است، توجه می‌شود.

در طی سال‌های میانی تحصیل، تأکید از روی برنامه‌های مهارت‌های عملی به مهارت‌های انتقال تغییر شکل می‌دهد و دانش‌آموز و خانواده‌اش برنامه‌ریزی برای

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشترین درصد معلولان بیکار را افراد با معلولیت‌های چندگانه تشکیل می‌دهند. آمار دفتر آموزش خاص دپارتمان آموزش آمریکا نشان می‌دهد که ۱۶/۱ درصد از دانش‌آموزان با ناتوانی‌های چندگانه ۳ تا ۵ سال پس از فارغ‌التحصیلی اشتغال پیدا می‌کنند و بقیه بیکار هستند (ان، ال، تی، اس، ۲۰۰۳).

در گذشته بسیاری از افراد با معلولیت‌های چندگانه در مؤسسه‌ها جایگزین و از خدمات آموزشی و پزشکی مورد نیاز محروم می‌شدند. اما پس از تصویب قانون کودکان معلول در سال ۱۹۷۳، مدارس عادی به دانش‌آموزان با معلولیت‌های چندگانه خدمات ارائه می‌کنند. پس از اجرای این قانون بعضی از این کودکان از مؤسسه به خانه باز گشته‌اند. برخی برای اولین بار از آموزش بهره‌مند شده‌اند و بقیه به برنامه‌های سطوح بالاتر ارتقا یافته‌اند (ورزل، ۲۰۰۳).

کارگاه‌های حمایت شده تأثیر اندکی بر

اشتغال و استقلال افراد با ناتوانی‌های ویژه داشته و بهترین شکل انجام این کار، اشتغال

در فعالیت‌های رقابتی و آموزش مهارت‌های پیش نیاز در سطح مدرسه است.

برنامه‌های آموزشی برای دانش‌آموزان با ناتوانی‌های چندگانه باید به گونه‌ای طراحی شود که به استقلال در بزرگسالی منجر شود. برنامه‌ها به لحاظ رشدی باید زنجیروار به هم متصل بوده و مجموعه‌ای از اجزا را برای مواجهه با نیازهای فوق‌العاده این کودکان متحد سازد. اهداف برنامه‌های آموزش برای دانش‌آموزان با مهارت‌های چندگانه باید به گونه‌ای طراحی شود که به یک یا بیش از یک

کلاس‌های حرفه‌ای انطباقی

این کلاس‌ها آموزش خاص با جهت‌گیری شغلی و آموزش شغلی را برای دانش‌آموزان دبیرستانی فراهم می‌آورد. دانش‌آموزان، آموزش شغلی را همزمان با تحصیل خود دریافت می‌کنند و آنهایی که برای آموزش یک شغل خاص و جایگزینی شغلی آماده هستند به آموزش تکمیلی راه پیدا می‌کنند.

آموزش شغلی خاص معلولان

این برنامه‌ی آموزش حرفه‌ای، بر تأمین کارکنان در بخش‌های تولید مواد غذایی، مدیریت و خدمات تأکید دارد. تمرکز اصلی روی رشد مفاهیم و مهارت‌های اجرایی برای ایفای نقش دوگانه خانه‌داری و شغل درآمدزا است.

آموزش شغلی پایه

این برنامه به منظور آماده ساختن دانش‌آموز برای داخل شدن به سایر برنامه‌های آموزش شغلی تدوین شده است. این آموزش‌ها برحسب نیازهای خاص هر فرد به دانش‌آموزان با ناتوانی دوره راهنمایی ارایه می‌شود.

دانش‌آموزانی که از آموزش با جهت‌گیری شغلی استفاده می‌کنند نسبت به سایر دانش‌آموزان احتمال کمتری دارد که از مدرسه خارج شوند.

آموزش شغلی مبتنی بر جامعه

این آموزش شغلی شامل آموزش چندگانه و امکان انتخاب تجربه‌های کاری براساس انواع کارهایی است که در

انتقال به زندگی بزرگسالی را شروع می‌کنند. در این دوره دانش‌آموز به فهم و درک درست نقاط قوت، ضعف و علایق خود تشویق می‌شود. این شناخت دانش پایه برای رشد خودمختاری و دفاع از حقوق خود را ایجاد کرده و به انتقال موفقیت‌آمیز دانش‌آموز به زندگی بزرگسالی کمک می‌کند. در سطح دبیرستان گروه طرح آموزش انفرادی که متشکل از خانواده دانش‌آموز و یک کارگزار خارجی (نماینده مؤسسه کاربایی) است طرح انتقال را تدوین می‌کند. این برنامه بازدهی مطلوب دانش‌آموز را پس از مدرسه تعیین می‌کند که برای تدوین اهداف کلی طرح آموزش انفرادی و اهداف رفتاری از آن استفاده می‌شود. در این سطح روی رشد مهارت‌های شغلی و مهارت‌های زندگی روزمره که دانش‌آموزان را قادر به مشارکت در اجتماع (متناسب با توانایی) می‌سازد و به درک بازدهی مطلوب پس از مدرسه تأکید می‌شود (دفتر خدمات خاص متوسطه آمریکا).

دپارتمان خدمات خاص آمریکا طیف گسترده از خدمات را به دانش‌آموزان با نیازهای ویژه سنین ۳ تا ۲۱ سال ارایه می‌کند. یکی از این خدمات، آموزش حرفه به افراد دارای معلولیت‌های چندگانه است. برنامه آموزش شغلی این دفتر برای معلولان شامل موارد زیر می‌شود.

بررسی‌ها همچنین نشان می‌دهد که دانش‌آموزان با معلولیت‌های چندگانه احتمال بیشتری دارد که از مشاغلی که با آن آشنایی دارند بیشتر لذت ببرند تا مشاغلی که نسبت به آن آشنایی ندارند. از این رو، ارزیابی اولویت‌های حرفه‌ای بخش مهمی از آموزش حرفه‌ای در مدارس را تشکیل می‌دهد. ارزیابی اولویت‌های حرفه‌ای، درگیر یک دوره نسبتاً کوتاه ۸ تا ۱۱ هفته‌ای است. مشخص نیست که نتایج ارزیابی پیش‌حرفه‌ای، اولویت‌های شغلی را برای یک دوره طولانی پیش‌بینی کند. با این حال زمان اولیه صرف شده برای ارایه شغل، یک دوره مهم در موفقیت کلی برنامه است. داخل کردن فرد در یک دوره کوتاه شغلی تحت نظارت یک مربی شغلی روش دیگر ارزیابی است (لاینس، ۱۹۹۸).

لاکینگ و سرتو^۲ (۲۰۰۳) الگوی تلفیقی آموزش حرفه‌ای را برای دانش‌آموزان با معلولیت‌های شدید و چندگانه ارایه داده‌اند این الگو، دارای ویژگی‌های زیر است:

برای دانش‌آموزانی که در سال‌های آخر تحصیل هستند کلاس‌های مبتنی بر اجتماع، سازمان‌دهی می‌شود.

۱. در سال‌های آخر تحصیل، دانش‌آموز توسط کارفرما در محیط‌های تلفیقی به کار گرفته می‌شود.
۲. فعالیت غیر شغلی در محیط‌های عادی برنامه‌ریزی

جامعه برای افراد غیر ناتوان وجود دارد. دانش‌آموزان به عنوان یک گروه در مدارس راهنمایی و سطوح بالای دوره اول دبیرستان شروع به کار می‌کنند. بتدریج که دانش‌آموزان به دبیرستان انتقال می‌یابند، تعداد و تنوع موقعیت‌های شغلی که مستلزم آموزش درگروه‌های کوچک یا انفرادی است گسترش می‌یابد. در هنگام فارغ‌التحصیلی، دانش‌آموزان بخش بزرگی از تجربه‌ها و مهارت‌های کاری را کسب کرده‌اند.

الگوی تلفیقی آموزش حرفه‌ای اجازه می‌دهد که خدمات آموزشی خاص که در مدارس دولتی فراهم شده به وسیله مؤسسه‌های خدماتی بزرگسالان پیگیری شود.

آموزش در محیط کار

به منظور تسهیل انتقال به محیط کار برای دانش‌آموزان ۲۲-۱۶ سال کارورزی واقعی در کارگاه‌های محلی طراحی شده است. این کار برای انتقال موفق از آموزش به شغل رقابتی صورت می‌گیرد و برای این کار به دانش‌آموزان حقوق هفتگی پرداخت می‌شود. دانش‌آموزان با معلولیت‌های چندگانه بیشترین حضور در مدارس خاص آمریکا را دارند و آموزش شغلی را بیشتر در سال‌های آخر دبیرستان دریافت می‌کنند (۶/۶ درصد در پایه ۱۱ و ۱۶/۵ درصد در پایه ۱۲).

دانش‌آموزانی که از آموزش با جهت‌گیری شغلی استفاده می‌کنند نسبت به سایر دانش‌آموزان احتمال کمتری دارد که از مدرسه خارج شوند. این دانش‌آموزان همچنین غیبت کمتری از مدرسه داشته و یا کمتر دچار شکست تحصیلی و ترک تحصیل می‌شوند (لاینس، ۱۹۹۸).

می‌شود.

بزرگسالان پیگیری شود.

برنامه‌های آموزشی برای دانش‌آموزان با ناتوانی‌های چندگانه باید به گونه‌ای طراحی شود که به استقلال در بزرگسالی منجر شود.

۳. تصمیم و برنامه زمان‌بندی انفرادی انتخاب شغل در نظر گرفته می‌شود.

۴. بین مدرسه و مؤسسه‌های کاربردی بزرگسالان ارتباط وجود دارد.

۵. منابع مشترک مدرسه، خدمات توان‌بخشی حرفه‌ای و مؤسسه‌های ناتوانی‌های رشدی به کار گرفته می‌شود.

۶. مشکلات کار درآمدزا همراه با خدمات پس از مدرسه، پیش از خروج از مدرسه مشخص می‌شود.

این الگو اجازه می‌دهد که خدمات آموزشی خاص که در مدارس دولتی فراهم شده به وسیله مؤسسه‌های خدماتی

پژوهش‌ها نشان می‌دهد، جوانان با ناتوانی‌های شدید و چندگانه وقتی اشتغال موفق را بهتر تجربه می‌کنند که کار درآمدزا در اولویت برنامه‌های آموزشی دبیرستان قرار داشته و بین مدرسه و خدمات پس از مدرسه رابطه وجود داشته باشد (ساکس و توما، ۲۰۰۲، به نقل از لاکینگ) ^۴.

زیرنویس‌ها:

1. NLTS (National Longitudinal Transtion Study)
2. Wurzel
3. Luecking and Certo
4. Sex and Thoma

منابع:

- www.ohioline.osu.Edu/hyg-fact/5000/5215227.htm
- ww.parised.net/specialsevicecs/programs
- www.cuo8.org/departments/educationalprograms2003
- www.Wash.k12.mius/perhorm/Documents/Integrating-service systems.
- ww.sri.com/policy/cehs/publications dispub/nlTs/nlTssum/thm
- www.coc.ilstu.edu/jpb